2022 m. kovo 10 d., ketvirtadienis

P9_TA(2022)0080

Kultūros paveldo naikinimas Kalnų Karabache

2022 m. kovo 10 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kultūros paveldo naikinimo Kalnų Karabache (2022/2582(RSP))

(2022/C 347/18)

Europos Parlamentas,

— atsižvelgdamas į savo ankstesnes rezoliucijas dėl Armėnijos ir Azerbaidžano,

— atsižvelgdamas į savo 2006 m. vasario 16 d. rezoliuciją dėl kultūros paveldo Azerbaidžane ([1]),

— atsižvelgdamas į savo 2022 m. vasario 17 d. rezoliuciją dėl 2021 m. metinio pranešimo dėl bendros užsienio ir saugumo politikos įgyvendinimo ([2]),

— atsižvelgdamas į 2021 m. gruodžio 9 d. Delegacijos ryšiams su Pietų Kaukazu pirmininkės, Europos Parlamento nuolatinio pranešėjo Armėnijos klausimais ir Europos Parlamento nuolatinės pranešėjos Azerbaidžano klausimais bendrą pareiškimą dėl 2021 m. gruodžio 7 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo nutarčių Armėnijos ir Azerbaidžano bylose,

— atsižvelgdamas į Europos Tarybos Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) ataskaitas,

— atsižvelgdamas į 2020 m. kovo 18 d. Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendrą komunikatą „Rytų partnerystės politika po 2020 m. Atsparumo didinimas. Visiems naudinga Rytų partnerystė“ (JOIN(2020)0007),

— atsižvelgdamas į Rytų partnerystės šalims skirtą ekonomikos ir investicijų planą,

— atsižvelgdamas į 2021 m. lapkričio 11 d. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Minsko grupės pirmininkų pareiškimą, kuriame pakartojama, kad svarbu apsaugoti istorinius ir kultūros objektus regione,

— atsižvelgdamas į 2021 m. gruodžio 7 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo nutartis,

— atsižvelgdamas į 2021 m. birželio 21 d. Tarybos išvadas dėl ES požiūrio į kultūros paveldą konfliktų ir krizių metu,

— atsižvelgdamas į 1972 m. lapkričio 16 d. UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją,

— atsižvelgdamas į 2003 m. spalio 17 d. UNESCO Deklaraciją dėl tyčinio kultūros paveldo naikinimo,

— atsižvelgdamas į 1966 m. gruodžio 16 d. Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą,

— atsižvelgdamas į Europos kultūros konvenciją, persvarstytą Europos archeologijos paveldo apsaugos konvenciją ir Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, kurių šalys yra Armėnija ir Azerbaidžanas,

— atsižvelgdamas į 1954 m. Hagos konvenciją dėl kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu, kurios šalys yra Armėnija ir Azerbaidžanas, ir jos protokolą, taikomą okupuotoms teritorijoms, ir į antrąjį protokolą dėl sustiprintos kultūros vertybių apsaugos, pagal kurį draudžiamas „bet koks kultūros vertybės pakeitimas ar jos naudojimo pakeitimas, kuriuo siekiama paslėpti arba sunaikinti kultūrinius, istorinius ar mokslinius įrodymus“,

([1]) OL C 290 E, 2006 11 29, p. 421.
([2]) Priimti tekstai, P9_TA(2022)0039.

— atsižvelgdamas į 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją,

— atsižvelgdamas į 1965 m. gruodžio 21 d. Tarptautinę konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo,

— atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 144 straipsnio 5 dalį ir 132 straipsnio 4 dalį,

A. kadangi bet kokių paminklų ar kultūros, religinio ar nacionalinio paveldo objektų sunaikinimas ar išniekinimas pažeidžia Europos Sąjungos principus;

B. kadangi po 2020 m. lapkričio 9 d. paliaubų į Azerbaidžano rankas pateko 1 456 paminklų, daugiausia armėniškų, kontrolė; kadangi per 2020 m. karą Azerbaidžanas padarė didelę tyčinę žalą armėnų kultūros paveldui, visų pirma per artilerinį Gazanči bažnyčios, Švenčiausiojo Išganytojo (Gazančecotų) katedros Šušoje apšaudymą, taip pat per konfliktą ir po jo sugriovė kitų bažnyčių ir kapinių, pakeitė jų funkciją ar padarė joms žalos, pavyzdžiui, sugriovė Galingosios Švenčiausiosios Dievo Motinos (*Zoravor Surb Astvatsatsin*) bažnyčią netoli Mechavano miesto ir niokojo Šventojo Jegišės vienuolyną prie Madagizo kaimo Kalnų Karabache; kadangi lankydamasis XII a. armėnų bažnyčioje Tsakuryje prezidentas I. Alijevas prisiekė pašalinti armėniškus įrašus;

C. kadangi, kaip nurodyta 2003 m. UNESCO Deklaracijoje dėl tyčinio kultūros paveldo naikinimo, kultūros paveldas yra svarbus bendruomenių, grupių ir asmenų kultūrinės tapatybės ir socialinės sanglaudos elementas, todėl tyčinis jo naikinimas gali turėti neigiamų padarinių žmogaus orumui ir žmogaus teisėms;

D. kadangi naikinant kultūros paveldo vietoves, artefaktus ir objektus kurstomas karo veiksmų eskalavimas, abipusė neapykanta ir rasinis išankstinis nusistatymas tarp visuomenių ir jų viduje;

E. kadangi pagarba mažumoms, įskaitant jų kultūros paveldo apsaugą, yra Europos kaimynystės politikos dalis; kadangi Europos kaimynystės politika siekiama užmegzti partnerystę su Armėnija ir Azerbaidžanu remiantis bendromis vertybėmis;

F. kadangi naujausias ginkluotas konfliktas Kalnų Karabache ir aplink jį baigėsi Armėnijos, Azerbaidžano ir Rusijos susitarimu dėl visiško ugnies nutraukimo Kalnų Karabache ir jo aplinkinėse teritorijose, kuris buvo pasirašytas 2020 m. lapkričio 9 d. ir įsigaliojo 2020 m. lapkričio 10 d.;

G. kadangi Kalnų Karabache yra daug bažnyčių, mečečių, akmeninių kryžių ir kapinių;

H. kadangi 2021 m. gruodžio 7 d. Tarptautinis Teisingumo Teismas savo nutartyje nurodė, kad Azerbaidžanas privalo imtis visų būtinų priemonių, kad užkirstų kelią vandalizmo ir išniekinimo aktams prieš armėnų kultūros paveldą, įskaitant bažnyčias ir kitas religinių apeigų vietas, paminklus, simbolius, kapines, artefaktus ir kt.; kadangi Tarptautinis Teisingumo Teismas įpareigojo Armėniją ir Azerbaidžaną imtis visų būtinų priemonių, kad būtų užkirstas kelias rasinės neapykantos kurstymui ir propagavimui; kadangi Tarptautinis Teisingumo Teismas įpareigojo Azerbaidžaną apsaugoti nuo smurto ir fizinių sužalojimų visus dėl 2020 m. konflikto suimtus asmenis, kurie tebėra sulaikyti; kadangi Tarptautinis Teisingumo Teismas savo nutartyse nurodė, kad abi šalys privalo susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kurie galėtų pagilinti ar išplėsti ginčą teisme arba apsunkinti jo sprendimą;

I. kadangi UNESCO pakartojo, kad šalys turi pareigą saugoti kultūros paveldą pagal 1954 m. Hagos konvencijos dėl kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu nuostatas, ir pasiūlė vykdyti nepriklausomų ekspertų misiją, kad būtų parengtas preliminarus svarbių kultūros vertybių aprašas, nes tai būtų pirmas žingsnis siekiant veiksmingai apsaugoti regiono paveldą;

J. kadangi kultūros paveldo apsauga atlieka svarbų vaidmenį skatinant ilgalaikę taiką, puoselėjant toleranciją, kultūrų ir religijų dialogą ir tarpusavio supratimą, taip pat demokratiją ir darnų vystymąsi;

K. kadangi kultūros vertybės nepaprastai svarbios kultūros, meno, istorijos ir mokslo požiūriais ir turi būti apsaugotos nuo neteisėto pasisavinimo, nykimo ir griovimo; kadangi armėnų bažnyčios ir vienuolynai priklauso seniausiam krikščionių paveldui pasaulyje ir yra bendro žmonijos paveldo dalis;

2022 m. kovo 10 d., ketvirtadienis

L. kadangi Tarptautinio Teisingumo Teismo nagrinėjamoje byloje buvo pateikti rimti įtarimai dėl Azerbaidžano valdžios institucijų dalyvavimo naikinant kapines, bažnyčias ir istorinius paminklus Kalnų Karabache;

M. kadangi ilgalaikis konfliktas padarė katastrofišką poveikį Kalnų Karabacho ir regiono kultūros paveldui; kadangi per pastaruosius 30 metų Azerbaidžanas negrįžtamai naikino religinį ir kultūros paveldą, visų pirma Nachičevanės autonominėje respublikoje, kur buvo sugriautos 89 armėnų bažnyčios, 20 000 kapaviečių ir daugiau kaip 5 000 antkapių; kadangi tas pats vyko ir buvusiose konflikto zonose, kurias Armėnija grąžino Azerbaidžanui, visų pirma beveik visiškai sugriauti ir išplėšti Agdamas ir Fiuzuli;

N. kadangi per pirmąjį Kalnų Karabacho karą buvo gadinamas arba naikinamas azerbaidžaniečių kultūros paveldas, įskaitant kultūrinius ir religinius objektus, kuriuos apleido šalies viduje perkelti Azerbaidžano gyventojai; kadangi šie objektai buvo visiškai ar iš dalies sunaikinti, apleisti arba išardyti statybinėms medžiagoms;

O. kadangi armėnų kultūros paveldo pėdsakai Kalnų Karabacho regione naikinami ne tik gadinant ir naikinant paveldo objektus, bet ir klastojant istoriją bei mėginant ją pristatyti kaip vadinamosios Kaukazo Albanijos istoriją; kadangi 2022 m. vasario 3 d. Azerbaidžano kultūros ministras Anar Karimov paskelbė, jog bus įsteigta darbo grupė, atsakinga už „fiktyvių armėnų istorijos pėdsakų ant albanų religinių šventyklų“ pašalinimą;

1. griežtai smerkia Azerbaidžano vykdomą nuolatinę Kalnų Karabache ir aplink jį esančio armėnų kultūros paveldo naikinimo ir neigimo politiką, kuria pažeidžiama tarptautinė teisė ir neseniai priimtas Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas;

2. pripažįsta, kad armėnų kultūros paveldo naikinimas yra dalis Azerbaidžano institucijų skatinamos platesnio masto sistemingos valstybės lygmens priešiškumo armėnams politikos, istorinio revizionizmo ir neapykantos armėnams modelio, įskaitant nužmoginimą, smurto šlovinimą ir teritorinius reikalavimus Armėnijos Respublikos atžvilgiu, kurie kelia grėsmę taikai ir saugumui Pietų Kaukazo regione;

3. pabrėžia, kad kultūros paveldas – kaip nuo tautų tapatybės neatsiejamos istorijos liudijimas, kurį tarptautinė bendruomenė turi saugoti ir išsaugoti ateities kartoms, – yra visuotinis; akcentuoja regiono turtingo kultūros paveldo svarbą; primygtinai ragina visas valstybes imtis veiksmų, kurie būtini jų kontroliuojamoje teritorijoje esančių nematerialaus kultūros paveldo objektų apsaugai užtikrinti; apgailestauja, kad dėl Kalnų Karabacho regione vykstančių konfliktų bendras kultūros paveldas buvo naikinamas, plėšiamas ir grobstomas, ir tai sukėlė dar didesnį nepasitikėjimą ir priešiškumą;

4. primena, kad istorinis revizionizmas ir kultūros ar religinio paveldo iškraipymas bei naikinimas prieštarauja 2021 m. gruodžio 7 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo nutarčiai ir 2021 m. gegužės 20 d. Parlamento rezoliucijai ([3]);

5. kaip ir Tarptautinio Teisingumo Teismo prokuratūra, pripažįsta, kad kultūros paveldas yra unikalus ir reikšmingas tautų kultūros bei tapatybės įrodymas ir kad kultūros paveldo – materialaus ar nematerialaus – niekinimas ir naikinimas sukelia nuostolių susijusioms bendruomenėms ir visai tarptautinei bendruomenei;

6. palankiai vertina reikšmingą UNESCO vaidmenį užtikrinant kultūros paveldo apsaugą ir propaguojant kultūrą kaip žmonių suartinimo ir dialogo skatinimo priemonę;

7. palankiai vertina UNESCO pasiūlymą nusiųsti nepriklausomų ekspertų misiją ir ragina ją siųsti nedelsiant; pabrėžia, kad Azerbaidžanas turi suteikti netrukdomą prieigą prie visų kultūros paveldo objektų, kad misija galėtų vietoje sudaryti apyrašą ir patikrinti, kas jiems nutiko;

([3]) 2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl karo belaisvių po naujausio Armėnijos ir Azerbaidžano konflikto (OL C 15, 2022 1 12, p. 156).

8. primygtinai Azerbaidžano suteikti galimybę UNESCO patekti į jo kontroliuojamose teritorijose esančius paveldo objektus, kad ši galėtų sudaryti jų apyrašą, o Azerbaidžanas – užtikrinti jų apsaugą; primygtinai ragina Azerbaidžaną užtikrinti, kad iki UNESCO vertinimo misijos vizito armėnų paveldo objektų atžvilgiu nebūtų imamasi jokių intervencinių veiksmų ir kad prieš imantis intervencinių veiksmų armėnų kultūros paveldo objektų atžvilgiu būtų konsultuojamasi su Armėnijos ir tarptautiniais kultūros paveldo ekspertais bei jie būtų aktyviai įtraukiami į procesą; ragina visiškai restauruoti tuos ir kitus sugriautus objektus ir į šiame regione esančių pasaulio paveldo objektų apsaugą aktyviau įsitraukti tarptautinę bendruomenę, visų pirma UNESCO;

9. ragina ES aktyviai dalyvauti dedant pastangas apsaugoti kultūros paveldą, kuriam Kalnų Karabache gresia pavojus, visų pirma įdiegiant mechanizmus, kuriais sudaromos palankesnės sąlygos veikti UNESCO faktų nustatymo misijai; ragina imtis visų iniciatyvų, įskaitant privačias, kuriomis padedama išsaugoti šį paveldą; siūlo pasitelkti ES palydovų centrą (SATCEN), iš kurio teikiamų palydovinių nuotraukų būtų galima nustatyti regione esančių paveldo objektų, kuriems gresia pavojus, išorinę būklę;

10. pabrėžia, kad istorinio ir kultūros paveldo apsaugos klausimą reikia spręsti platesniame Armėnijos ir Azerbaidžano konflikto sprendimo ir galutinio Kalnų Karabacho statuso apibrėžimo kontekste; atsižvelgdamas į tai, ragina Azerbaidžaną atsisakyti savo maksimalistinių tikslų, militaristinio požiūrio ir teritorinių pretenzijų Armėnijos atžvilgiu ir gera valia dalyvauti ESBO Minsko grupės dėl galutinio Kalnų Karabacho statuso prižiūrimose derybose;

11. pabrėžia, kad reikia nedelsiant imtis 2021 m. gruodžio 7 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo nutartyje nurodytų priemonių; pabrėžia, kad tarptautinė bendruomenė turėtų nedelsdama reaguoti į bet kokius naujus kultūros paveldo naikinimo ar pakeitimo atvejus;

12. ragina Azerbaidžaną visapusiškai įgyvendinti laikiną Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimą, visų pirma „susilaikyti nuo veiksmų, kuriais užgniaužiama armėnų kalba, naikinamas armėnų kultūros paveldas ar kitaip šalinami istoriniai armėnų kultūrinio egzistavimo pėdsakai arba kliudoma armėnams turėti prieigą prie jų ir juos puoselėti“ ir „atstatyti arba sugrąžinti armėnų kultūrinius ir religinius statinius bei vietoves, artefaktus ar objektus“;

13. dar kartą ragina ES į veiksmų planus, kuriais grindžiama ES ir Armėnijos bei Azerbaidžano – abiejų Europos kaimynystės politikos šalių – partnerystė, įtraukti nuostatą dėl archeologinių ir istorinių objektų apsaugos;

14. pabrėžia, kad pagarba mažumų teisėms, įskaitant istorinį, religinį ir kultūros paveldą, yra būtina sąlyga siekiant veiksmingai įgyvendinti Europos kaimynystės politiką ir sudaryti palankias sąlygas atstatymui po karo, realiam susitaikymui ir geriems kaimyniniams santykiams tarp Armėnijos ir Azerbaidžano;

15. ragina Azerbaidžano ir Armėnijos vyriausybes su tarptautinės bendruomenės pagalba užtikrinti, kad būtų veiksmingai tiriami visi įtariami tarptautinės teisės, įskaitant kultūros paveldo apsaugą, pažeidimai;

16. ragina ES ir valstybes nares toliau remti tarptautinių organizacijų veiklą, kuria siekiama apsaugoti kultūros ir religinį paveldą;

17. ragina ES ir valstybes nares toliau teikti paramą skubios humanitarinės pagalbos teikimui;

18. ragina ES ir valstybes nares Armėnijoje ir Azerbaidžane remti pilietinės visuomenės organizacijas, kurios realiai prisideda prie susitaikymo;

19. ragina ES, UNESCO, Europos Tarybą ir ESBO kartu skatinti ir remti pastangas, kuriomis siekiama apsaugoti kultūros ir religinį paveldą;

20. ragina Komisiją pasinaudoti visais turimais svertais siekiant užkirsti kelią Kalnų Karabache esančio kultūros paveldo išniekinimui, naikinimui ar pakeitimui;

21. pabrėžia, kad statant tvarios taikos regione pagrindus ypač didelę reikšmę turi tarptautinės bendruomenės pastangos apsaugoti kultūros paveldą;

22. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Europos Komisijos pirmininko pavaduotojui ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai, Tarybai, Komisijai, Armėnijos vyriausybei ir prezidentui, Azerbaidžano vyriausybei ir prezidentui, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos generaliniam sekretoriui, Europos Tarybos generaliniam sekretoriui, UNESCO generaliniam direktoriui ir Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui.